

Siixu Umoru Fuutanken Xiisa

Nan giri Hanme Darname

«L'Histoire d'El Hajj Oumar Tal de Fouta
selon la Tradition Orale Soninkée»

Racontée par Hamé Dramé

SIL

Mali

Siixu Umoru Fuutanken Xiisa

Nan giri Hanme Daraame

«L'Histoire d'El Hajj Oumar Tal de
Fouta selon la Tradition Orale
Soninkée»

Racontée par Hamé Dramé

Langue: Soninké

Type: Livre de histoire traditionnelle

Dessein: SIL Côte d'Ivoire

SIL

Kayes, Mali

**Titre: «Siixi Umoru Fuutanke Xiisa»,
(«L'Histoire d'El Hajj Oumar Tal de Fouta
selon la Tradition Orale Soninkée»)**

Première Edition

**Auteur: Hamé Dramé
de Modibougou, Mauritanie**

L'Association SIL

BP 195

Kayes, Mali

Août 2004

Safandi Yinmu

Roraqe.....	2
Siixu Umoru Fuutanken Xiisa.....	3
Fuuta do Maasina	3
Karunga Jaawara do Fuuta Diina.....	23

Roraqe

Alla ma fo toxo seren da bire a ga da haqilen sugand'a danja. Kuudo seren n'i lenki dunan ja du da xunbene kaanataaxaade yi, a nan siri an n'an daarun tu. Ken moxo saanan nan ya ni, duna xannun muurunden fedden ga d'a njanniya na Jaarunmoodina, Hanme Daraame terinka. Baawo sooninkara danben d'a naamen tangandaanon ga ni sooninkara jaxamalanun ya, a ken n'o maaba ti masalan lamaanu yi bakka tuwaaxu be sawunten g'a maxa sooninkara da. Ke kitaabe kuja, axa wa riini Siixu Umoru Fuutanken, bire moxon tu. A ga da debu beenu do soro beenu gaja gell'a golle Fuuta yi ma diinan ga nemeene a maxa Maasina yi, o wa kun xa xaranga ke kitaabe noxo. Na dunarakutiyen ga ni moxo be yi gannin xase tu.

Ke kitaabe noxo, ma o ga da yugusire golljankitten faamu t'a maxankuton ja, ken ni Birante renme Karunga ya.

O na Hanme Daraame nawaari, nawaarinde be xenpa ga nt'a yi. A ti: «Sooninkon ti: “Saado sere ga si tuunu, ma an ga fere tuunu, an n'an yinme tu fina.”» Ayiwa a ken d'i yinme tu, na du tuyindi tanan ja, na tanan xa tuyindi. Daraame ke, an do kuufande!

Xa soro beenu ga deemandi na ke kitaabe bangandi ti SIL jaamariyen ja, kun ni Muusa Dalla Saranbunu a do Manmodu Sita Saranbunu ya yi, Xuusaane Gidimaxa.

Siixu Umoru Fuutanken Xiisa

Fuuta do Maasina

Siixu Umoru ga giri Fuuta nan ri Woyitaala raqen raga, a ga ri fanjen ɗa a da fuura gumun tirindi nan ti i na ko baane da yere? I ti i na Ali ya da. A ti i n'i karandi, i ti i ra nt'a yi i ga m'a ko Ali da. I dag'a ko Ali da, a d'i tirindi ti : «A gollen ni manne yi?» I ti: «Moodin ya ni, gubunlenmen do kitaaben w'a maxa, mutagga xullen fanamanten wa yinmen ɗa.» A ti: I nan max'a karandi. Woyitaala taaxe moodi ma ro debe ke di. A ga Alla toxon ya koono in ke d'a nta tonono debe yi axa maxa fanjen kutu t'a yi.

Bito sikki i wa fanjen falle, dullen dig'i ya, Baafin Danbele giri a sigi. A ti Siixu da: «Siixu !» Siixu ti: «N naamu.» A ti: «O bita manime ni ke yi, fanjen falle?» Siixu ti: «Bito sikki.» A ti: «Allantoxon w'an maxa, an ra wa tan naxate wuro jaana an ga ma yige. Alla neeman wa yanqana katt'an ɗa. O ku kuttu ku beenu ga yere, komon ya n'o yi, o do hoo-ro, do gawulonin do koliyajonu, a do suballu, do toorodonu.»

Fuuta do Maasina

«O ku ga ji Fuuta, o na kollangan ya soxono, o na manganen r'a yi, a na siro a nda moyi o n'a fata, o yaqun n'a ja futon ja o n'a yiga. An n'a faayi toxo ke be Alla ga d'a xalif'an ja, gell'a ga d'a boos'an ja o na saage dagana gelli sere ga m'o ku teenun soxo Fuuta. Yaala sere ra wa gilli Fuuta nan daga hiji kinbakkan ja ta jeru, an na Alla jaaga a na jahadun kin'an ja, jin gundon ga nt'an maxa ? Ken ra nta jaana an ma deliilu koy'o yi.»

Yaxanbaane ke da « arakannu » filli salli. Jonban guman wa maxa, sefeyinlenmu karagi w'a yi.

A giri nan sigi. A da Woyitaala fanje ke sanpa ta sikko. Mutagga xulle ke be fanamanten g'a yinkollan ja, a d'a bog'a yi n'a raga ti kanpen ja. A d'a kanpa baanen sedi, a daga soxu tagayen xoodon ja. A ti: «Tajiri mayo.»

Wujunu ku tami do fillon taaxuranu sikki, tanjikken do wujunun tumi xaraben tere mutagga xulle ke ya kanma na fanjen kutu. Mutaggan ma sefi.

I da Woyitaala tagayen raga. I ga da tageyen raga, gawulonun xaaru, kolijajonun xaaru. Sallifanan ga kijene a wa taaxunu misiiden di. A ja debigumen ja Woyitaala, a ja alimaamin ja Woyitaala. A da deben su raga.

Wuron ga ro a taaxu, a da «salaatuli faatiyan» raga.

Ali soxunten wa xuben di. Ken koota tanjere yaxanbaane w'a yonkin tangana. I nda raqen soxo nan bogu, Siixu Umoru Fuutanken wa Alla jaagana, samaqen wa roono Ali maxa xuben di, yinmu tami do fillo w'a yi. A ga na xuben tette su faayi, a w'a niini samaqen yinmen wa no. A na giri. A nda garbasu nan sigi baane, a na toxo xaarunu. Tanjere ke yaxanbaanen diranten na ri. I ga na xuben raqen wuji, i n'a tirindi. A na ti konpen yan fog'i maxa samaqen ja. I na yinben kumu i nta samaqe walla. I na ti: «Ali soxu! Fo wo fo ra nta yanqana nan ri ro katt'an ken ja konpen di, n'o ku toxo yere.»

Tanjeren yaxanbaanen na saage.

A nda soxu texen ja baane, Siixu Umoru Fuutanken na Alla jaaga. Alla na gide yanqandi, ke be gan xanta Ali ka ke tagayen ja. Gide ke siitinten na halliyaaxatabaanen ya. A na toxo dindana a yinmen di. Ali na garbasu, a na toxo xaarunu. Tanjeren yaxanbaanen na ri i n'a tirindi.

Duna ga d'i tu bog'a yi, a ti: «Axa da killen wara de! In ga ke be walla axa m'a wari.» Tanjere ke yaxanbaanen da killen war'a kaane. A ma xirixe ro i sin ja. A ri fanjen ja a ma somono tirindi fuure yi. A dangi a ri Seegu Kura.

Seegu tunkanyugon d'a tirindi. A ti: «Bisimilla, man ni do an ja?» A ti: «Kure.» A ti: «Taaxu, an nda ri a ga m'i ke kari an ke nta warini.» A ti: «Yaala

Fuuta do Maasina

Alla ya n'an maxa yere ba?» A ti: «Ayi.» Iyo, a ti ke be ga do i ke betten ɗa, Alla w'a maxa. Baawo a d'a koy'i ke yinme ya wuri i d'a wari. An ken ra nta katta ken da. I wara i n dangi.

A dangi, a ri Sunsannumadenba. A d'a tunkanyugon tirindi nan daga yanq'a yi. A da Ali bisimilla. I kira taaxunu. Lellen ga kije, a t'a da: «Yugo, saado in ga wuyini yere in n'an tirindi, yaala Alla tana w'an maxa yere ba?» A ti: «Ayi.» «Iyo,» a ti ke be ga do in ke batten ɗa Alla w'a maxa. Baawo a d'a koy'i ke yinme ya yi wuri i d'a wari. Killen kin'in ɗa in nan dangi.

Yaxanbaane ke dangi. A ri ware Jaafarabe. Siixu Umoru Fuutanken da Woyitaala yokken bagandi, a da Seegu yokken bagandi, a ri Sunsannumadenba yokken bagadi. A d'a batu ma i ga riini Jaafarabe.

Ali dangi, ken kootan ɗa debe nta Mowuti. A da killen wutu ma a ga riini saare Hamudallayi. Ken kootan ɗa Siixu Aamadu Hamallabbo ya na no. Tandume wujune si yugo w'a maxa gurugo ke di. Gaawalle be g'i maxa kanbo tanmi do fillo ya n'a yi. Maasinankon na ti «yahataaki arataaki». I ga n'a soot'an ɗa n'a buxuti, a w'a ɗiini i da goron kanbu na siran mini, n'i kafu me di i raqen ɗa a xumen fakkan wa sirajin do gorojin ɗa. I nda gaawallen fuutu bakka yugo be tinkanben ɗa, i na tahaderen boosi n'a kin'an ɗa i na ti «jakku haako sukka hen».

Siixu ri yanqa Jaafarabe. Wujunu ku tanmi do fillon taaxuranin sikki, a ti i yanqa fanje ɗa i n yanqi. I beesu yanqi. A ti i na sallijin katu. Be su da sallijin katu. A ti i na «arakannu» filli salli. Be su da «arakannu» filli salli. A ti: I beesun sox'i kittitayen kanma, an n'an yinmun koyi fankitten ɗa, an n'an jon koyi kinbakkan ɗa, an nan wuyi xenxene. Yillen ga na kare, an ga na kuyi ke be di an na r'a ko.

Jaman wuyi xenxene. Yillen ga kare. I ga na fo be tirindi, ken na ti ke kuyi i ga yitten ya kanma. I ga na fo be tirindi, ken na ti i ke kuyi i ga da jibe raga. I nda fo be tirindi, ken na ti i ke i kuyi i ga da defe raga. I nda fo be tirindi ken na ti i ke kuyi i ga fanjen noxon ɗa.

Tijani Aamadu Tijani ga da wulluhan salli, a ga yige nan duguta, beeteyen ga kije bire be, i d'a tirindi. A ti: «In ke ga kuyi ke be yi Baaba, ne tiidi, a xoten ya ni.» A ti: I kuyi, sere be ra ga dagana faaren ɗa Hamudallayi, an ga deben walla, ma sallijin ga na ɗ'an maxa bito sikki. I da diinan soron xiri n'i tirind'a ma kite.

I da Baafin Danbele xiri i d'a tirindi. A ti: «Bito sikki salliji?» I ti: «Yobo.» A ti: Siixu! A ga na wari i ke maxa axa w'i kaana. A nta xawa wariini i ke maxa xa. I ke giri Jaafarabe kaanun ya, an gan d'i tirindi nan ti yille kareye ko n d'i kitten soxu wandi yaqen tinkanben ɗa, an wa sere kitana. Xa salliji bito siki, i ke kille feti ken ɗa. I ke ni komen ya i wa

Fuuta do Maasina

diinan di, tanjikke yidaxare botonten w'i maxa. Kame sogone wuno w'i ya. I wa diina ke di, yugo be ga na yaada axa n'i xiri i n'a katu. I ke haaju feti salliji bito sikki. I ke do an ga nta me kanma yinme i nt'i tenen roono piipen ɗa.

Tijani ga toxo taaxunu, a ti: «Baaba.» A ti: «N naamu.» A ti: I ke Tijaani Aamadu Tijaani sallijin n'i maxa arijuma do arijuma ya yi. Baawo xenqon w'a bonondini in nta xenxene, na wandi yaqen faayi ta sikko a w'a bonondini in nta ken jaana, nan soyi a w'a bonondini in nta ken jaana, ta duuru terenden w'a bonondini in nta ken jaana, digan kabanta konjen w'a bonondini in nta ken jaana, yiganden ga nt'in raqen di kanbadosaaden ya n'a yi.

Yaxanbaane ke taaxu jeyidaane kanma. Si yaxaren ya n'a wuyin ɗa xaaxu tanmi do baane, mexen w'a yi, a ma renme saara abada. A toxo dagana ma a ga riini saare Hamudallayi kanfallun ɗa. Tijani jigi-jippi ya. A d'i doronmen ja n'a safa tageyen ɗa «asalamu aleyikum.» Aamadu taaxunten ga jaman noxon ɗa a xa da kuupinden saagandi.

Tijani ri sigi jaman ɗa, a ma sere kuupi. Aamadu ti Maasinankon n'a kuupi. I ti i nt'a kuupini, baawo mukken ya ni a ri a ma sere kuupi. Aamadu ti: A kuupindi, a ga tageyen falle i ke d'a numi. Jama axa d'a kuupi. I ti i nt'a kuupini. A ti Tijani da: «Bisimilla.»

Tijani ti: I ga ri ke be jamu ya ni. O da kennen ya xata n'a girindi Woyitaala, o ken tanpinten ya ni, gell'a ga yere an n'a kin'in ɗa. Aamadu ti: «A wa yere, xa Alla xoten ni xalifa xoten ni. Dag'an na kitaaben faayi, Alla ga da xalifan xotondi moxo be. N'a raga n'a kin'axa yi, Alla kille fe. In ra nt'a yi. Axa g'a mulla an salli ya in n'a sallindi. Axa g'a mulla in n'a kari, in n'a kari. Xa in ra nt'a kinni axa yi. Baawo a ri xaliife ya.» Tijaani ti: «Iyo! An ga na kennen xata, a ga na ro xooran di, an ga na konto a kitta an na manne jaana?» Aamadu ti: «An na yinben ya roono a yi.» Tijaani ti: «Iyo, an n'an kiilun toxo ken di.» Aamadu ti: «Yinben na mani biyini?» Tijani ti: «Sokki kaawante.» Aamadu ti: «An n'an kiilun toxo ken ɗa. Saare Hamudallayi ni “hudo keccon ya hubbataaki.”»

Yanxanbaane ke saage. A ga ri Jaafarabe a ga ti: «Baaba.» Faaben ti: «Gore kuuru an ga da fo wo fo ko in d'a mugu. Taalu.» Faaben taax'a da «salaatul fatiyan» raga. Wuron di Alla da «wuruhaanun» yanqindi katt'a yi. Saare Hamudallayi gundon na yellen ya di, yelinen ya ni, a ga kinen noxon ɗa. Kinen wa jin noxon ɗa Hamudallayi tagayen xoodon ɗa. Ma i ga na kinen raga, n'a noxon booxo, na yellen kara, yeliɗe ke na kanpi. I ga ma ken ya kita falle i ra nta katta Hamudallayi da. Wujunu ku tanmi do fillon xarabe taaxuranun sikki, tanjikke a do

Fuuta do Maasina

wujunu tunmi xarabe. A d'i xiri. A d'i tirindi a ma sere kita Baafin Danbele ga fe.

Yanxanbaane ke da killen wutu. A ga riini jin raqen ɗa Saare Hamudallayi, kame yaxanbaane wa taaxunu, Maasinankon ya ni. Yahataakin w'i maxa (arataaki). Kun wa dagana taaxu na yulluhan sallen dugu. Kinen ga na bogu jin di, a wa saqa. Wulluhan ga na dangi kiyen ga tewo, a wa yanqana jin di. Maasinankon na daga kaanun di. Koota su soxuba i wa dagana a tanga a ga wucce ke be ɗaana sellan ɗa.

Baafin Danbele ri kamen yanxanbaanen ɗa taaxunu. Kinen wa saqa. A d'i tirindi. I ti: «Ke ni Siixu Aamadu kinen ya. A wa jin di a nda bogu saado wulluhan sallen ga sallini. Kame yaxanbaane ya n'o ku yi o w'a tangana a nda ro jin di o wa saagene dagana kaanun di. An xa ri manne ya?» A ti: I ri do ke kine ya. I ke ni Siixu Umoru Fuutanke komen ya, i roye diinan di a do lenki naxa, o da tanjikke do debu ɗeri ya yokke bagandi. A ga d'i wara do fo wo fo i do ken wa dagana. Axa n'axa moxon sirondi, i wa kinen deɗene Jaafaraabe.

I ti: «An toxo?» A ti: «Segikolonogomeera Muusabaafi Cakkito.» Maasinankon kori ke digaame telonondini.

A tiigi kinen ɗa a do a garabasu nan sigi. A d'a sox'i kunken ɗa. A d'i kittiteyen do yidanxaren wutu, na kame ke yaxanbaanen katu n'i soxondi.

Baafin do kinen daga. Yaagun maxa, Maasinankon da du wara jin ɗa, i ti i ra nta dagana a ko Hamudallayi nan ti yugu baane da Maasina kame yaxanbaane katu. I ra nt'a da.

A do kinen ri Jaafarabe i d'a soxundi n'a noxon booxo, na yellen bagandi n'a kara, waalu-waalun kanpi Gidimaxankon na ti «jenjeerinxulle». A daga sigi dibalinnen ɗa Saare Hamudallayi, niipen toxo Sarallene.

Aamadu ti Maasinankon da : «Axa wa ke yeliɗe tu ba?» I ti «Ala.» A ti: «Ke ni n yeliɗe be ga kinen noxo di jin di ya. Siixu kome Baafin yan da kine ke raga a do a ga daga.» I wa yaxanbaanu tanmi do fillo muurunu, i g'i xayini Kuntankon ɗa. I kisima yan da tannaxate siine ɗa xiliwan ɗa batti baanen ɗa a ga Alla ɗaagana.

A da yaxanbaanu tanmi do fillo taaxundi siyigun kanma. A ga digaame be konno, a d'a safa bataaxen ɗa. I do a n daga i n'a kini Kuntankon ɗa.

I da koroosen soxondi na «alifaatiyan» wutu. Siixu samaɗen d'i yinkollon bagandi, tanmu do fillo. Kuntankon d'i kutu. I ti: «Axa daga axa n'a ko Aamadu da, a do Siixu n gaja. Samaɗe be g'a maxa niipen wure yinmu tanmi do fillo g'a yi, o d'i kutu.»

Siixu Umoru Fuutanken ken do kuren dangi. A ri Saare Hamudallayi raɗen raga laxasara. A d'a ɗi tandume ke wujunen doppi yugon su bogu, nan daga

Fuuta do Maasina

fuxu gunnen di. Fuutankon toxo bunan katta ma kiyen ga xenne. I ri tagayen ɗa i da xirixun wasa. I da siinin yetu, i da futuron sallijin katu. I ga sallini, «arakan» baane, fillandi Siixu Aamadu bogu xurayen ɗa. A ti tandumen wujunen na bunan katu Fuutankon ɗa tagayen ɗa. Bunan toxo sefene. Mexen wa yanqana xo jin moxo.

Baafin Danbele da «salaamu aleyikumu» ɗa sallen siginte. A da yidaxaron wutu, a d'i siit'i xoodon ɗa. A da dunqanɗun r'i feqen wure, a d'a katu. A ti: «Fo wo fo ga ni kome, a na salamaleyikumun ɗa.» A ti Siixu da: «Gore! Duna ra nta ɗaana salamaleyikumu Alla hu akibaaru. Daliilu be g'an maxa, an na Alla ɗaaga, kiyen nan bogu kinbakkan ɗa.»

Elimaane Sire Sanba Denba Haluwaara, a da Alla ɗaaga, kiyen bogu kinbakkan ɗa. A ti Fuutankon da: «*habbe, ngabbe, jalten*. Axa da xirixun siiti axa n setu xa r'o n bogu.» I da killen wutu. Fuutankon wa terene kiyen ɗa, Maasinankon wa bunan katta wuron ɗa. Ma i ga riini Maanumaanu xurayen ɗa. I yanqa na xirixun bog'i siinun ɗa. I taaxu.

Ken falle, Siixu da yaxanbaane wara Koomaxan Maagasa, Jiifon Tunkara ni Jiifo Laamini, a taaxunten wa Jibaxangillen kanma. «Yaala do kanppallun ɗa, an ga na dala wari noqu be an n'a k'o da.» A toxo yaalana a do Jibaxangille ke, ma a ga riini Maasina kame yaxanbaane saqunten ɗa jin raqen ɗa. A d'i kuupi. A ti: «Axa giri minne?» I ti: «O giri Saare

Hamudallayi.» A ti: «Axa kun ri manne yi yere?» I ti: «Siixu Aamadu yan ti o nan ri ke ji tanga, Fuutankon nan max'a mini. Baawo a na Maasina niipen ya. An xa na ko yi?» A ti: I ke ya ni Koomaxan Magasa yi. I ro Siixu diinan di Kagorota ya, n'a wara yere, a ga da kame yugo wari noqu su, a wa i koyini i ya, i baane w'i ragana. Axa n'axa moxon sirondi. Sumalle ke be g'i maxa, i w'a fakka. Alla ga na duje, Siixu wa sallijin ragana t'a yi lenki.

Yaxanbaane ke yanqa. A da sumallen tunnindi jin di ma a ga fakka, a da fanama gerebuusin na. A d'i teyentan ro alikeebun di. Noogen ga kijene kanmun na bire be, i da kame ke kattan tukk'a yi. A d'i degeren na na mexen ferefetu bakka xirixen di a taaxu.

A daga jin kini Siixu yi, a saage riini katta Maasina kamen yaxanbaanen na. A d'i buxuti, m'a g'i rondini Saare Hamudallayi. Yillen ga kere, Siixu Aamadu da yaxanbaane taaxu siyugon kanma, nan ti a n dag'a ko Siixu Umoru Fuutanken da, a na xur'a da Maasina niipe, i ke ya fo ni. Xunbane yillen ga na kare, n'a wutu Hamudallayi, nan dag'a taaxu Simaaye, badage su ga gunnen di, i wa wujunu tanmi donbi yugo sigindini a wure. A nta kirana Maasina niipen di. A na xur'a da nan ti Alla ya fo ni kanmu, i ke Aamadu ya fo ni niipen na (*Alla jeyi kanmu miino Aamadu jeyi leyidi*).

Fuuta do Maasina

Iyo! Wuron ga na ro gunnen di, yugun ga na taaxu, batunun ga na taxandi baane, yugu beenu ga sere karini, an na kun jiini sarallene ya. I nuxunen jin ga bakka nan tolli. An ga ku beenu jiini saqa nan xenxe ma i ga xiirindi, yillen ga na kare kun kalla ya. Ken biren ɗa poyi baane yan timiini.

Karadigijanbanun wa gingonmo. I wa Alla ɗaagana yillen ga na kare seren nan kara. I na yaaxanfuccen kita n'a toni. Turuɗun wa gingonmo, tuunun wa gingonmo.

I wuyi battun ɗa poyi yan wuyi tinmi. Yillen ga karene, Siixu Aamadu Hanmallabbo, badage su ga Maasina kanonfallun ɗa, a da wujunu tanmi donpi yugo sigindi a wure. Tuwaanan ya ni, xason do saanen taagumancen w'a gijimen ɗa. Kuren ga na janbandi baane, turuɗun w'i batta.

I toxo dagana ma i ga riini Maanumaanu xurayen ɗa. Maasinankon daga sigi. I da gaawallen ɗorondi kanmun di. A nan xuranta xaaɓisin ɗa. A soome ke ra wa saasen bagandini. Kanbo tanmi do fillo w'a yi. A xaren ni mexen ya, a funcen ni mexen ya. Baane su taaxunten wa siyugo kanma, siran do goron w'an kanbantigen ɗa. Xaasan wunon do a doroken w'an ɗa. Fuutankon toxo taaxunu. Yaxanbaane wa no a koota, a kanu. A ti Siixu da: «Siixu!» Siixu ti: «N naamu.» A ti: «O ku riye yere a gan fuɗu koye yi, jaaxa suumanten ya faayi ke, dullen ga ɗaana xo i n'o kari.» A ti: «Ken ni kan ɗa?» A ti: «An yaaxen

ga ke be yi suumanten ya ni.» A ti: «An yaaxen wa ke yi ba? Ke su ni Maasina gawallen ya, i ga d'a soomen jorondi kanmun di.» «Eh! Ayiwa,» a ti: «ku ga n'a ja masinankon ya, o ku do ku ra nta gajana.» Siixu ti: «An yinmen wutu an na kanmun faayi. Tage foonu be ga Alla maxa, i yan xooru ke gawalle yi.»

A d'i yinmen wutu a da kanmun faayi, ken biren ja, Alla da malikiyan yanqandi, a su do kanpa xoore. Kanmun raqen ja Alla d'a jupni Siixu Umoru Fuutanken da. N'a wutu kanfata fanan ja n'a wara kanfata jirundin ja, malikiya su ga ni gajana jahadun kuren di a su dinda. A ga da kanmun faayi, a ga ti: «Eh!» Diinan kira gajana ma futuron ga kijene kanbo ma kije me yi, raqen booxe. Siixu ti: «Axa da ke wutu bakka diinan di. Ayiwa in ma sere su jaamari an ga Fuuta jaman ya di, an g'an yinmen wutu na kanmun faayi o do kiyen ga xenne. Axa maxa kanu ku yi. Axa tawuhiidi ti Alla tunkaaxun do a dorontaaxun ja. In ke Siixu Umoru Fuutanken da Alla jaaga ya, jahadun wutiran do a jamera, yonki su ga na tox'in ke diinan ya, an yaaxon wupini Arijanna ya. Axa tawuhiidi ti Alla tunkaaxun do a dorontaaxun ja, axa n gaja. In na kaafirinun ya tuubindini.»

Baafin Danbele tere a ri sig'a yinmen di. A ti: «Elimaane Sire Sanba Denba Alimuxutaari, Muxutaari Sire Sanba Denba Alimuxutaari, N'gaari Hamudallayi, N'gaari Woyitaala, N'gaari Dingiraye, N'gaari

Fuuta do Maasina

Kunakaari, N'gaari Yelimaane, N'gaari Nooro Mango, N' gaari Makka Madiina, Afo Duniya, Afo Laakara. In w'an jaagana in ga da ke be ja diina ke di, taqe be g'in maxa Laahara an na Alla jaaga an n'a koy'in ja saasa gellin in ga ma kara.»

Siixu t'a na gubun lenmen wutu. A d'a wutu. A ti: «An wa dalan noqu tu ba?» Baafin ti i w'a tu. A ti: «Dag'a faga jin ja an do a n ri. An ga na ke be wari an ga na ri an n'a ko.»

Baafin daga. A ga riini dalan ja, a da ji a kaawa. Sokkinxayen bog'a batte ja. A da hoooro yaxaru filli ji taaxunu, i nan faranfara, i faton xawun ya ni, i yaaxanfuccun faranfaron ni, finawunsikki do xurawusikki w'i ya. A d'i kuuni ta sikko i m'a jumi. «Eh!», a ti, «sariyan d'axa raga. Hari wandi yaqen ya, sere ga n'a kuuni ta sikko a daga a n'an jumi. A du ma daga yugo na yaxare kuuni mene. In ke ga d'axa kuuni, mukun ga n'axa yi ya ni.» I ti: «Max'o tanpindi ti digaame yi de! O ku ra nta sefene wandi yugo da. Alla m'o jaamari. O kiina toxon ya ni Baafin Danbele. A ga Siixu Umoru Fuutanken diinan di. A wa kalla lenki, n'o ku ji Arijannan goorun ja. O ku n'a kande foonun ya, o ga ri wanqindi. O ra nta sefene an da baawo o nt'an tu.»

Yaxanbaane ke saage riini, a ti Siixu da: «Siixu! In daga.» A ti: «An da manne wari?» A ti: «In ga da ke be wari saad'in g'a koono an da in w'an tirindini. Diinan ja, n'a wutu yere nan dag'a wara Fuuta, ko do

ko toxon ni Baafi?» A ti: «An baane ya ni.» A ti: «In da hoo-ro yaxaru filli ya wari, i ga ti i kiina toxon ya ni Baafi. A wa do Siixu Umoru Fuutanken ɗa. A wa kalla lenki.» A ti: «An ya ni. An ga da ku beenu wari i ke ya nda Alla ɗaaga na kun koy'an ɗa. Taqe be g'an maxa no, Alla ya n'a haqen tu.»

A da maxituuminu ku tanmi do fillon bagandi n'i soxondi. Kame ke sogonen wunon w'a yi a nt'a toganini. A da tanjikke ke yidanxaren wasa n'a soxondi. Labu baanen w'a maxa. A d'i kitten wutu Aamadu komen da, Yaranga Taamura. I toxo regene katta me yi, nan ri sigi. Baafin t'a da: «An ken ni ko baane yi?» A ti i ke ya ni Yaranga Taamura yi. I na do Siixu Aamadu hanma labo ya yi. Gell'i ga saare koota be a do lenki naxa, a yinme ga ke be yigana i na ken ya yigana. Yiden w'i maxa, gaawallen w'i maxa kanbo tanmi do fillo w'a yi. Barayen wunon do a doroken ya n'i ya. I wa diinan yinmen ɗa tandume wujune, komen ya n'i ya.

An xa toxo? A ti i ke ya toxon ni Baafin Danbele. I na do Siixu Umoru Fuutanken ya yi. A wa bakka Fuuta Dingiraye. A da ta ɗeru ɗa hijun ɗa kinbakka. Jahadun w'a maxa. «Alla taji balde keeferun» w'a maxa. Kame sogone wuno w'i ya, dunɗaru sikki w'i yinkollan ɗa. A da Alla ɗaag'i da, i da Arijanna hoo-ro yaxarun wari n'i toxo duna di. I wa kome mundunu ke be ga xo yi i moxo. I do a ga kalla do me yi, i do a ga telle do me yi Laahara.

Fuuta do Maasina

Baane su d'i safayun bagandi n'i soxundi, n'i ketten sox'i kappallenman kunken ɗa. Diinan toxo sooxono, i wa regene. Komo ku filli ga toxo regene, baane su d'i kitten do labon bagandi, n'a doppa baanen gijinmen ɗa, n'i kitten do labon yanqandi. Komo ku filli xeere nan daga xenu. Maasinankon da Yaranga Taamura wutu. Fuutankon da Baafin Danbele wutu.

Siixu Umoru Fuutanken taaxu. A ti Fuutankon da: «Tinne. Axa da Alla raga, axa n tawuhiidi. Yugo su ga sinkanma marafan g'an maxa, an na yitti xoore muuru, an nan daga sig'a falle. Axa nan maxa marafa katu Maasinankon ɗa de! Axa n'a kat'i siinun ya. Ke be sin ga na xenu bakk'a wure baane, a yinme wa saq'axa g'a karini. Xa axa ga na marafan kat'i yinmenu ya mexe nt'i roono.»

Fuutankon ga na marafan soli, i n'a tukka siyugon ɗa, n'a taanun naxati katu bakk'a wure, a na xenu. Maasinanken na yanqa, a n'i xaasan fuutu bakka xirixen di, a n'a boyi nan soxu. An ga na ri n'a tirindi a na ti: Eh! I ke taaxunten ji siyugon ya kanma, taanu naxati ya n'a yi. A ra wa wurunu. A wuru a ma kisi kallen ɗa. I ke nta wurunu i g'i toxon bonondini. Yanqa, ke be g'i karini i n'a ko an da. An nan daga giden wutu, an n'i yinmen kara. Ken ga fe. Mexe ra nt'i karini.

Fuuta ga digi Maasina yi, Maasina maabun giri nan sigi. I ti: «Siixu Aamadu Hanmallabo! An ya

faaban giri yere nan daga kinbakkan di ta neru. Nan daga Tunka Kallanɗunten jaaga fo yi, ke be me ga nt'a yinme maxa. A d'an ken kin'a yi. An ri yere wolinya n'an ɗa. Xason do saanen marikanten w'an gijinmen kanma, Maasina su taaxu t'an ɗa. Siixu Umoru Fuutanken faayi Maasina bonondini. Daliilu ke be g'an maxa an na Alla jaaga kanmen nan ri, Fuuta bunan nan safi.»

Aamadu da Alla jaaga, kanmen ri. Fuuta bunan safi.

Maasinankon da gaawallen wutu. I toxo Fuutanken sufana i w'a buxutini. Kanmen da niijen safindi. An do siyugon wurunte, deerun w'an ragana. Sereferen do jin toxo wurunu niijen kanma. Sallifanan ga kijene donpi yigun korobinsen da niijen juri. Xoben saage donxono. Si gumu filli wa telle takki me yi nan xenu, baane nta baane walla. Laxasaran ga kijeene, Elimane Sire Sanba Denba Haluwaara, a da koroosen soxundi. A d'i kittun filli wutu kanmun ɗa na Lajimu Kaman jaaga ti alfatiya binnen ɗa.

Kanmun raqen wuji, malikiyan yanqa. An wa haadamarenmen walla saqa, feren ga bakka do a raqen do a nuxunen ɗa, mexe raqe nt'a yi. I da Maasina bonondi. A daga taaxu a ti Fuutankon nan ri. Wujunu ku tanmi do fillon taaxuranu sikki, tanjikke do wujunu tunmi xarabe, i ga laxasaran

Fuuta do Maasina

sallini soro tanmi do jeru ya na do a batten ɗa. A su neme.

Soro ku tanmi do jerun t'a da: «Siixu o n maxa wuyi Maasina niijen ɗa.»

I ga da laxasaran salli, i toxo taaxunu. A koota ji ntaxa, fo wo fo nta. I ga tini i wa gilli, i do jogongumen yogo gemu. I d'a tirindi: «An giri minne?» A ti: «Degenbere.» I ti: «Degenbere na minna?» A ti: «Axa yaaxen ga gide ke be yi.» I ti: «An giri no kan bire?» A ti i ga da suxuban salli. I ti: «An kira minne?» A ti i ma kira noqu. I ti: «An yaqa minne?» A ti i ma yanqa noqu.

I ti: «Eh! O ra nta dagana wuyi non ɗa. Nogomen kiye terende gelli soxuban salle ma saasa, o ra nta dagana.»

Siixu Umoru Fuutanken ti: «Axa taaxu.» I taaxu. Soro ku tanmi do jeru, baane su n'i kittiteyen soxu baanen kunken ɗa. An n'an kitti noogen bifindi an yaaxon ɗa. A da koroosen raga. Kamen ga tinmene bire be, a ri i yerendi gide ke kanma. A ga giri nan sigi giden kanma, a ti: «Yere ya ni Degenbere yi ba?» I ti: «Yobo.» A ti: Sere nta Alla tuunu (*Alla andataaki*). I ke ga da jahadun muuru kinbakkan ɗa koota be, Lajimu Kaman d'a kini n'a wutu Degenbere ya katta Degenbere. I d'a sinma, n'a wutu Fuuta Degenbere yi ya ni, nan dag'a taaxu Degenbere be ga Alla faaren Mediina kaaran ɗa ken ya ni. I m'a tu

nan ti Degenbere tana wa yere. I ntax'a tu Degenbere be ga ni. I xa nta Alla jamariyen sooxini.

A ti soron tanmi do jerun da: «Axa da kunme muuru axa nan ro. Sere be ga n'axa muuru a na waas'axa walla.» A da xaadoyaxaren xiri, jin w'a maxa a da sallijin katu. A da jonban guman bagandi, a da Alla faaren yinmen yintun bagandi, a da xoodan bagandi, a d'i koroosun bagandi, a d'i kini yaxaren ɓa. A ti: An na tigiti ku ya. I renmen wa riini yere a toxon ya ni Tijaani, an d'a ɓi sefene a jigijippi ya. An na ku kin'a yi. A nd'an tirindi, an na ti i ro ke gidinkunme di.

A ti soron tanmi do jerun da: «Axa nda ro, gelli sere baane nda bogu bakk'axa yi, axa na bogu non ɓa nan daga ro noqu tana.»

I ro, i taaxu nan dalla. Jogoranme be g'i di, a furunfunti bakka. A ti i ke wa daagana sinmen muuru. I ti: «Eh! An na sinmen kitana minne?» Iyo, a ti, i wa dagana, m'i wa hari tefederi kaawante ken kitana n'a r'i raqen ɓa. A ga bogu, a do Maasinankon ri gemu killen ɓa. I dir'a kanma n'a raga. A ti: «Axa max'in kari. Axa da sinmen kin'in ɓa in na Fuutankon noqu koy'axa yi.» I da sinmen kin'a yi. A ga d'a mini, a war'i kaane. I toxo dagana. Saado a ga riini, Fuutankon bogu nan ro noqu tana. «Ayiwa!», a ti: «I na yere ya.» I ti: «O na ku kitana kan moxo?» A ti: «Axa daga suwa, o na sokken riiti

Fuuta do Maasina

o na yinbe r'a yi.» I daga suwan do sokken riiti. I da yinben ro giden ŋa m'a ga fentini, xa sere nta no.

Futuron ga kijeene, Tijaani Aamadu Tijaani ri. A taaxunten wa jeyidaane kanma. A wa direene do giden kanma Banjagara yi. A wa du da: «Eh ba! Ba yo! Eh ba!» Ma xaadoyaxaren g'a walla. A da gidinkunmen ŋoom'a yi, a ti: «An faaba ro yere ya.» Tijaani sigi non ya yi, n'a gangu. Yogonu na t'a da a ŋumi ta baane. Yogonu na ti i sefe. A ti xaadoyaxaren da: «A ro yere ya?» A ti: «Yobo.» A ti: «A da manne tox'an maxa?» Yaxaren d'i bagandi a d'i kin'a yi. A ti: «An na daga taaxu Banjagara. Makki wa Fuuta, Madaani wa Kujakaari, Muntaxa wa Nooro, Aamadu wa Seegu, Daaye wa Jaala, an ken nan daga taaxu Banjagara.»

A daga taaxu Banjagara na tagayen taga. A da gurudanmun do xaadonun muuru, wujunu tanmi do fillo xarabe. A kiinayi. Baawon katundi, Maasina fanŋen ro. Fanŋen ken xa ga na ro Maasina, sin su wa dagana sahelu ya. A da fuurun xobo, nan ri Maasina ŋiijen di xasu tunmi. Yugo be saareyen ga xaaxu ŋeri a n'an wara, yaxare be noxon ga kije xasu ŋeri a n'an wara. Ku ga fe, yugon do yaxare Maasina, a d'a su xannen kutu.

Kiinayen ga bogu, Maasina sokken ga kaawa, a da kuren girindi i da yinben rondi gelli Banjagara a ma kara ma Xudaccu. I ga d'a tirindi, a ti i d'i faaba tanbon ya tuga.

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

Ken ya ni in marenme, i be ga na ti ke duna, a na ti faayi an ɗa sa ke leminanne. Baawo Alla demu na Mahamadu Abudalayi Suwaadu kawandi. N'a rondi konpen di, raqe nta konpe ke yi. Yeliɗen wa kapp'a yi ken konpo baane noxon ɗa, a d'a xata ma a ga tanpini. A kont'a ragana. A ga tanpi, a daga taaxu. A ti yiliɗen da: «An ken ni manne yellin danbe yi?» Yeliɗen ti i ke na duna ya. Kame siine do koota baane su yan baana.

Ku d'i kiyen ɗa nan daga soxu. Jinnanun fe, malikiyanun fe, hadamarenmun ya ni. An gollu ku ya ni tan o g'i masalana. Hooren ga n'i du do ke be sinma, an ɗaana ken ya yi.

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

Siixu Umoru Fuutanken ga ri Fuuta Tooro, a d'i ɗaaga jahadun ɗa i bara. A d'i ɗaaga ta fillande i bara. A ga d'i ɗaaga ta sikkande, i ti: «O wa dagana me wari.» Fuutankon daga me wari. Jaxa i ga da me ɗi noqu be, Siixu Umoru daga du yilla jabangurudan ɗa, a kira i terinkana. I da girifen jong'a yi i m'a tu. I ga duguta mewallen ɗa i ri kaanun ɗa, nan daga katta Siixu Umoru Fuutanken ɗa. I ti: «Siixu!» A ti: «N naamu.» I ti: «An ga d'o ɗaaga jahadun ɗa, muruxunten wa Fuuta gell'an ra ga Alla ɗaagana o d'a ga dagana. O na dag'an deema jahadun ɗa.» A ti: I ra nt'a yi. N'a wutu yere nan dag'a wara Makka, nan dangi Makka nan dag'a wara kinbakkan ɗa, duna

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

noxo ke daroyen ni kamo karagi siine terende ya yi. An ga daga noqu su yi, an wa ken muruxunte jiini no. I ke ra nt'a terendini. I ti: «Yaal'o ga do ke be an wa tu ya ba ?» A ti: I w'a tu. Axa na do Fuuta kollangan ya. Ken ra nta dagana.

Xa soro beenu ga na daga do diinan ɗa, Alla wa barake roono kun di. I beenu ga na toxo yere, axa ga toxo yere do soxen ya, hari na barake ro soxen ɗa. Xa a ma ti hari na barake r'i kamanu d'i kitawun ɗa de! I soxono ya abada, mukke nda yanq'i ya, i g'an dorono ti yigandi sire be, ken ni larun ya.

Siixu Umoru Fuutanken daga jahadun wutu Dingiraye. A ri Tanbabugari raqen raga Tanbawura. Tanbakunda fe de! A d'a yokken bagandi. A ri Garan Masa raqen raga Kupakaari. A d'a yokken bagandi. A ri Naxalengaran ɗa Yelimaane, a d'a yokken bagandi. A ri yanqa Nooro Xoore. Juumu kaban wa no, Alla dugulen toxon w'a maxa. A d'a ɗaaga, Juumu kaban da sefeyin lenmu tanmi do fillo dabari na i kin'a yi, n'alfaatiya wut'a da. Siixu ti: I d'a tu. Alla da ren yugu tanmi do fillo ya laayidun wut'i da. An ga da sefeye su safa, renme ya toxon n'a yi. I nta do ken ɗa. Alla ɗaage giden w'an maxa, an n'a kin'i ya i n'i teɗen taax'a yi ta sikko.

A da giden bagandi a d'a kini Siixu Umoru Fuutanken ɗa. A da i teɗen taax'a yi.

A taaxu Nooro na tagayen taga. A da Nooro Jaawara jaaga. I tuubi. A da Kagorota jaaga, i tuubi. A da fullun jaaga, i tuubi. I da diinan senbendi Nooro, juman tage.

A da gangon gangu, sere su kiye terende ra ga juman tagana an da, an ga riini sallifanan gemundi, an nan ri juman salli.

Ken koota jinna yugu xase Sinxe Silemaanu, a wa saqa Jegibe. Sere kari dindan w'a maxa, tagan taanen w'a maxa, mariton w'a maxa, jonoko funsun sikki w'a maxa, fatan gadan w'a maxa. A nda ro gunnen na, a wa wandi faaba karini. Tenen jara w'a maxa, jinna yaxaren ya ni. Konbota baanen ga sikk'a gijinmen na. A taaxunten wa jiba xurungun binnen kanma. Kuren w'a maxa, a ga na ni riini salli Nooro wujune do komo karagi xarabe wa d'a batten na. I na ri salli. Sallifanan ga na salli i na saage. Fullun na t'a da «Karunga Ceddo». A da ta fillo na. Ta sikkande, a da Fuutankon tirindi Ceddo wure ya. I ti Ceddo na xo sere be ga ma tuubi ya. A ti: «Siixu!» Siixu ti: «N naamu.» A ti: An nan sefe Fuutankon da. I ke feti Ceddo yi de! Fuutankon ti: «An ken ni mani ya?» A ti i ke ni Jaawaranken ya. I ti yaala Nooro yere Jaawaran digaame duran w'a di ba? A t'a w'a di. «Iyo,» i ti: «o w'a mulla an na Jaawaran digaamen ko o n'a mugu.» A d'i kitten doppa tagayen na, wujune ke do kamon karagi marafa, i da kattan texundi.

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

Bunan tiiden d'a finandi. A ti: «Ke ya ni Jaawaran sefen ɗa.»

A do wujune ke do kamon karagi xaraben saage a da Jagibe muuru. Juma fillanden ri i ma ri salli. Juma sikkanden ri i ma ri salli. Siixu da faaren xay'a yi. Eh!, a ti i ke bara ya mene. Kingi jaarun giri nan sigi. I ti: «Axa n'a tu de!» Karunga ti i bara, Sirakoro bara, Neremiiju bara, Turungunbe bara, Jaara bara, Xudaccu bara.

Siixu taaxu dinmanun sikki ga tinme bire be, a da salaatul fatiyan raga, Alla dugulen toxon ya ni. Jinnanun giri Nooro wuron kaananan ɗa, nan daga Karunga siiti Jagibe, nan ri a do kaccun soxundi Siixu Umoru Fuutanken wure Nooro. A d'i kitten sox'a kanma. A ti: «Karunga!» A ti: «N naamu.» A ti: «An wa yere tu ba?» A ti i w'a tu. Siixu da kaafan bagandi, nan ti Karunga: «Juma riye an wa riini salli ba ma an nta riini?» A ti i nta riini. «Iyo!», a ti: «An ga nta riini in w'a karini.» Korunga ti: «Ke labo be g'an maxa ba?» A ti: «Yobo.» A ti ke ra nt'i ke Karunga karini. Baawo ke gan katt'i ke karini, i nta tini i da Birante Karunga. Birante da yugu karagi ya saara mene. I ken xasa fillon ɗa, fillon na xas'i ke ya. Jinnan ya n'an maxa a d'in riiti. Jinnan w'in xa maxa a ra w'in denne Jagibe. Yaxanbaane ke soxunte a da Tenen Jara gangu. Jinna yaxare ke d'i kitten fuutu gelli Jagibe, na Karunga do kaccun wutu Nooro, nan dag'a soxondi genden di Jagibe.

Ken koota geden jaabanten w'a maxa tandume sogone. A nda jaaxama a wa yanqana geden di. I na giden bifindi a raqen ɗa. An ga na Alla jaaga a nt'a walla. Yillen ga na kare a na bogu. Siixu da kuren girindi Nooro i ri Jagibe raqen raga. A ti wujunu tanmi do fillo na deben kinxennan raga, wujunu tanmi do fillo na saahelin raga, wujunu tanmi do fillo na fankitten raga, i na kinbakkan wara Karunga kaane de! A na bogu. I toxo bunan katta.

Beteyen ga kije, yaxanbaane ke da kuren bagandi. Wujune ke do kamon karagi donpi yugo, jiba xurungun binne, dafan binne, bongu, ceero, caaju, dafe be korobincen xullen ga ni a nt'a yi. I yugo su g'a di, yaxanbaane w'a kanma, latagiirin w'an maxa raqu filli w'a yi, bunan do mexen w'an maxa. Wolonɗen wunon d'a doroken w'an ɗa. Maxituumi xooren beretinten w'an jon ɗa. Yaxanbaane ke yinme kurufi xooren w'a yinkollan ɗa. Fatangadan w'a maxa. A wuyin ɗa tanɗere do xaaxu sikki. A taaxunten wa si yugon kanm'a wuyun ɗa tanpille do xaaxu sikki. Salli fanan ga kijene a d'i saagandi.

Ken falle yaxanbaane giri nan daga katta Siixu ya. A ti: «Eliimaane Sire Sanba Denba Haluwara, in w'a mulla an na duwaawu kin'in ɗa in nan daga Karunga raga.» A ti: «An yaaxe nta Karunga yi ba?» A ti: «In yaaxen w'a yi.» A ti: «A nta regene kundu. Ke be g'a ragana ken ni Alla toxon ya. Marafa ra nt'a

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

ragana, kitte ra nt'a ragana, fatangada ra nt'a ragana, mexe ra nt'a ragana.» A saage Siixu jaagana, ma a ga tinmene ta sikko di. Ayiwa, a ti: Daga i ke ma an jamari an g'a ragana. An ga n'a raga a n liq'in da. An ga na kont'a yi xa, i nt'an langana.

A da killen wutu ma a ga dagana jaatari yaxanbaane ke kaane. Latagiiri ke be g'a maxa a d'a tukk'a yi na kattan texundi. Karunga m'a faayi. I toxo dagana. A saage dagana sig'a kaane ta fillandin ja. A da xaraja ke tukk'a yi na kattan texundi. Karunga m'a faayi. Ta sikkandin ja a r'a yi sikki du kaane gidin nuxunnen ja. Karunga do si yugon daga jaatar'a kaane. A t'a da: «Kawu an na manne muurunu?» A ti: «In na d'an ya yi. In g'an ragana.» «Eh!», a ti: «In ke ni Birante Karunga ya yi wo.» A ti: «In w'a tu wallahi, in w'a tu. In na d'an ja in g'an ragana ya.»

«Eyiwa!», a ti: «An moxo sirondi.» Karunga d'i yaqen taaxundi gidin nuxunnen ja. A d'i kitten ro sikkaaran di, na fatangadan bagandi. A d'a dabari ti tanpile do yanxabaanu karagi ya yi moodin ne. I d'a soxondi xaaruten di siine xasu tanmi do fillo. Haadamarenmen foren wa kapp'a yi, keteyen wa kapp'a yi, tuuru kanben wa kapp'a yi, kanjen wa kapp'a yi, yaxarin xooren salli jin wa kapp'a yi. A ga n'an sanpa an yinkollan ja, koosinden w'a wuttu gell'an tan degeren ja, an ga na ni kijene an xorin

fuulan ɗa ken bire an neenen bogu an fuɗu sogone. A tox'a xatana, a tox'a xatana, i ga riini Fuuta diinan ɗa a da si yugo ke ɗa a d'a kobi. A daga jaatar'a kanma, n'a sanp'i yinkollan ɗa, a neenen toxo yarayalla. Siixu ti: «In da ke ya k'an da. An nta Karunga tu.»

Siixu do kuren giri Nooro, i ga ri Jinnamaxanbugu, a ti: «Yere xa toxo?» I ti: «Yere ya toxon ni Jinnamaxanbugu.» I dangi. I ri Sirakoro, i dangi. I ri Turungunbe, i dangi. I ri Meenemeeno, a da katta baane katu Fuuta yi a da yinben ro deben ɗa. Siixu ti: «Yere xa toxo?» I ti: «Meenemeeno.» A ti Meenemeeno: «Mawuna ta Meenemeeno fusa ta (Debe ke nta karene a ntaxa xoorono.)» Siixu Umoru Fuutanken ga dangi na kaanu beenu ɗi no kun kaanu ya na no. Fo nta kapp'i ya, fo nta bakk'i ya. I ri Basaaxa. A da katta baane katu i dangi nan ri Nsanna. Elimaane Sire Sanba Denba Alimuxutaari Haluwara, i da gunpungullen sigindi a taaxu.

Ken koota Baafin Danbele wa d'a batten ɗa. Diinan darappon n'a ya maxa. Kame sogone wuno w'a yi, duɗaru sikki w'a yinkollan ɗa, tanjikke yidanxare segunten w'a maxa, n'i boto. Kaccun w'a yi, i wa siitini a xoodon ɗa. A ga na ro jahadun di a wa yidanxare wuttu i teyen di, a wa yidanxare wuttu i noogen di. Dunxanɗun do fulun wa d'a batten ɗa. Ganbari gumun wa d'a batten ɗa, a wa poyi regene.

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

Moodin ro xiliwan ɗa xaso do bito tanmi. Diina be ga do Karunga batten ɗa i sanqi.

A da Alla ɗaaga na Karunga yaqen kita. A da kanɗen caakan bagandi n'a kini Jogoraamen ɗa, a nan dag'a kini Karunga yaqen ɗa. A tere ma a ga riini a ɗi wanɗindilanben ɗa. A da kancaakan wutu n'a kin'a yi, nan ti: Siixu ti i nta do Karunga yi de! Baawo a ma fo ɗa i ya. I na d'an ya. I ga n'an yaxi, i wa kanɗen xaraxan tagana an da n'an soxundi a yi. I wa dagana an taaxundi Seegu.

A ti: Axa daga taaxu. Doroke wa Karunga maxa, kame do sefiyin ren baane ya n'a yi. A nta wanqini. I ga n'a neene na doroke ke kit'a yi koota su, i wa faaren walla axa yi. Axa na ri a ɗi wanɗindilanben ɗa, axa n'a raga.

A toxo yaxabaane ke neenene. I nda soxu wuron di, a nda kat'a yi, a na dire bakk'a wure. A nda ti a da manne? A na ti: «Ayi in ke ra ntaxa tintono an ɗa mene. O gille Jaggibe xasu manime? Xasu peri. Doroke ke be g'an xannen ɗa an d'a wa sere karini. Sere foren ya n'a yi. O ga soxu, timen wa xo n'in ke kari. An na doroke ke ya bagandini in na dag'a wanqi. A nda xura bire be, ken bire o na soxu.»

A d'a neene na bog'a yi. A ga daga wanɗindilanben ɗa a da faaren xayɗi Siixu Umoru Fuutanken ɗa. I da killen wutu, ma i ga riini yaxanbaane ke taaxunten ɗa, kurufu xoore ke w'a

yinkollan ɗa, latagiirin wa saq'a taantun kanma, korofan w'a yi, siyugo ke wa yetini. I ga da salaamu aleyikumun ɗa, a ga da kurufen bog'i yinmen ɗa, a d'i yinmen wutu na tannaxate ke yaxanbaanen faayi, sere baane yan toxo sin kanma. Tanjikke ke do kabun su kanu nan yere. Ke be ga toxo sin kanma a toxo malini garabuusin ɗa. Sin ga na guruda kita a wa warene a di, a nda bedege kita a warene a di. Ma i ga riini Siixu taaxunten ɗa. Siixu t'a da mannen ɗa? A ti: «O daga na Karunga ɗi taaxunu. O d'a kuɗi, a d'o ɗimi. A ga d'i yinmen wutu n'o faayi, tanjike ke do kabu kanu nan yere. I ke baane ya ma yere.» Siixu ti: «An xa ma ri moxo yi mene.» Ku beenu ga yere, Karunga ti da: «Axa gir'axa n daga katta Siixu yi. A n ri i wa kalla lenki. Xa saad'i ga kalla digaame be g'i maxa i n'a k'a da.»

Siixu ri. A t'a n'i yaqe ke xiri.

Sigumen dag'a wutu lanben ɗa. I ga r'a yanqandi, a toxo direne. A w'i du da: «Bisimillayi, in kiina da manne ɗa axa yi? Axa ri manne muur'o kan di? Axa da manne neqaati tumsi o yi? Axa tanbon ya n'o yi ba?» «Eh!», Karunga ti: «Sabari.» A ti: «Axa d'in yaqe ke tirindi gell'in ga d'a yaxi koota be, yaala a da xatti yiga torun tunmi xattin ga fe ba?» Yaxare ke ti: «Ayi.» A ti: «Gell'in ga d'an yaxi an ter'an ta yi ba?» A ti: «Ayi.» A ti: «Gell'in ga d'an yexi in d'an katu ba?» A ti: «Ayi.»

Karunga Jaawara do Fuuta Diina

Iyo! A ti: I wa kalla. An ga d'a wari fulaanen ga d'i ke kita an ya d'a ja. A ti Siixu Umoru Fuutanken d'i wa kalla. Baawo i ga na tuubi lenki i wa tini i kenu kallen ya. Xa i w'an jaagana, katta baane ke be g'i marafa ke, i n'a kat'i si ke yi sere n maxa set'i yi.

A da katta baane ke texundi. Siyugo ke xeere nan daga xenu. Siixu ti i na yaxare ke fina soxundi i n'a xurusi. Karunga n'a wari diminna na bog'a butten ja. Baawo n'a wutu Jaggibe nan r'a wara yere, i ke ga konto yugo be yi, i ga r'a raga kundu, yaxaren ya d'a ja. I da yaxare ke soxundi n'a xurusi, i ri Karunga soxundi n'a xurusi. Yaxanbaane ke wa saqa N'sanna.